

Åpenposten 5/7-96

Det onde som jeg ikke vil

bok

Bergljot Hobæk Haff: SKAMMEN
Roman, Gyldendal

En prakt- og kraftprestasjon av kresen forfatter.

«Hvordan lærer en seg å leve uten håp, nakent og utsiktsløst som et dyr i bur? Hvor vender et menneske seg hen når vandringen er slutt og alle veier stengt, unntatt dem som fører bakover i tid og rom? Er min erindring sterk og levende nok til å holde meg oppe, eller likner jeg «hin ulykkeligste» hos Søren Kierkegaard, som snart lever i erindringen uten å ha noe å minnes, snart i håpet uten å ha noe å håpe på?»

Dette skrives av en kvinne, snart 57, i sitt lukkede rom, tvangsinnlagt på psykiatrisk sykehus, besørget av tvillingsøsteren. Idun Hov har ni romaner og diktsamlinger bak seg, og har satt seg fore å sette på papir sin families historie århundret igjennom.

Hennes kilder er, foruten sine egne, iblant temmelig forvirrede erindringer i noen dagbøker etter faren, fra 1917, 1934 og 1944, som hun har klart å lure unna og sikre seg da moren i sin tid besluttet å utslette alle spor - inkludert navnet - etter hennes presteektemann som ble dømt for landssvik.

Intenst og voldsomt

Det blir en svært intens historie, med voldsomme, følelsessterke, dramatiske innslag. Det handler om

morfaren som giftet seg til et skipsrederi og ble kakse, maktbegjærlig religiøs sektleder, et hersende og myndig familieoverhode, om faren og hans slekt fra en utfattig gård et sted sørøst i Telemark, om skremmende onkler og bigotte tanter, om falskneri og hykleri, om vold og undertrykkelse - om svik, skam og skyld. Denne storartede roman er ikke lystelig lesning, men en sann svir å lese. Tettpakket av menneskeskjebner, dramatik, følelser, historier. Den er vårt eget århundre i et annerledes konsentrat.

Bergljot Hobæk Haff henter frem elementer som vi kjenner igjen fra tidligere bøker i hennes kresne produksjon, dette er bok nr. 13 siden debuten i 1956. Her er skifte mellom jeg-fortelleren som henvender seg nær på direkten til leseren som følger hennes arbeide med å få orden på minner og historier, og fremstillinger i tredje person der Idun blir «hun». Et tredje element er typisk nok dagbøker og en «minnebok». Og her er drama, tragedier og heldigvis også

NY BOK: Bergljot Hobæk Haff fortjener en ny litterær pris for sin siste roman, «Skammen».

iblant gode stunder. Her er allusjoner til så vel Bibelen som Goethe og Shakespeare. Helt sentralt i verket står spenningen mellom liv og lære, mellom teori og praksis, mellom det veke og det

besluttomme, mellom det skjulte liv og det åpenbare.

Hvem er jeg?

Ikke minst handler romanen om identitet. Hvert er

jeg egentlig, og hvorfor er jeg som jeg «er»? Idun sitter innesperret med begrunnelser i retning av schizofreni og paranoia. Faren, et fredelig, vekt, farlig beslutningsudyktig kunstnersinn, overfalles iblant av grenseløse raseriutbrudd. Idun selv har hele sitt liv - og fremfor alt i voksen alder - hatt tilløp til den reneste vagabondering, og kommer av en farsslekt som i sum omtales som å bestå av «særlinger, vagabonder og utvandrer».

Faren vokser opp i den forhutlede familien på Nedre Hov, lynskarpe hjerner, men sosialt håpløse individer. Han stikker av som syttenåring og havner under beskyttende vinger hos prost Quisling i Gjerpen. Her får Vemund Hov støtte, oppmuntring og hjelp fra en ung, vellykket sønn i huset ved navn Vidkun, et vennskap som skal få følger senere i livet. Det tilløp til portrett av Vidkun Quisling vi får i denne romanen er likefrem fremragende levert.

«Et levende forsvinningsnummer», en «luftånd», kaller Idun seg selv. Hun drives til å bli borte: fra seg selv, fra det hun har, og havner «på kjøret». I sin egen fremstilling beveger hun seg også fra virkelighetsbrokker til drømmer, fra angstanfall til tankeflukt.

Rederen og frikirkegründeren Andreas Sandane (senere bare Sand) er litterært sett en praktfigur i all sin sammensatthet. Sluhet og maktbrynde, fromhet og sleskthet, gavmildhet og griskhet - en mildest talt mangslungen skikkelse som Bergljot Hobæk Haff har gjort uforglemmelig.

I likhet med datteren er Vemund sin egen splittelse bevisst. Som ung avviste han de Pauli ord om at det onde som jeg ikke vil, det gjør jeg. Men ser senere at han selv i sin egen vankelmødige vandring gjennom livet har forvillet seg og handlet i strid med all sunn fornuft - inkludert hans egen. Det onde gjør han «når sivilisasjonens tynne lag blir skrellet av, og dyret kommer opp i meg».

Etterkrigsoppgjøret

Romanen blir en bok om det gode og det onde i menneskesinnet - et gammelt tema hos Bergljot Hobæk Haff - om makt og underkastelse. Den kaster samtidig nytt lys inn over rettsoppgjøret, den stiller seg tvilende til psykiatrisk tvangsbruk, den håner fjernsynets bruk av menneskelige tragedier, den avdekker ekle sider ved religiøst hykleri og dobbeltmoral, og fornyer tvilen på at alt var vel med etterkrigsoppgjøret.

Romanen er skrevet i et drivende, sikkert sprog, med en sprogstemme som er forfatterens egen, uansett hvem som i følge teksten har skrevet det trykte. Det er Bergljot Hobæk Haff på sitt mest kresne, hele veien.

For sine to seneste bøker - «Den guddommelige tragedie» i 1989 og «Renhetens pris» i 1992 ble Bergljot Hobæk Haff innstilt som kandidat til den nordiske litteraturprisen. Hun har fått nesten alt det mulige av norske litterære priser. For denne prakt- og kraftprestasjon må det gjerne komme flere. SVEIN JOHS OTTESEN

110377